

เมืองชายแดนในฐานะระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ เพื่อรองรับสังคมสูงวัย: กรณีศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

สุปรีชา หิรัญบุรณะ¹

(วันที่รับบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 9 มิถุนายน 2569)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้รองรับพลวัตประชากรและการเติบโตทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงแนวคิด ผ่านการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงของรากฐานแนวคิด 4 แกนหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจสีเงิน เศรษฐกิจการดูแล ความมั่นคงของมนุษย์ และเมืองแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนการวิเคราะห์บริบทพื้นที่เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า ท่ามกลางกระแสการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ การย้ายถิ่นเพื่อการเกษียณอายุระหว่างประเทศ การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ และแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เมืองชายแดนไม่ได้มีฐานะเป็นเพียงพื้นที่ทางผ่านอีกต่อไป แต่เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญที่สามารถออกแบบระบบใหม่ได้

จากข้อวิเคราะห์เชิงแนวคิดชี้ว่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งเป็นเมืองชายแดนที่มีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและมีทุนทางประวัติศาสตร์ มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการพัฒนาไปสู่ระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ โดยการบูรณาการแรงงานข้ามชาติเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการดูแล และยกระดับทักษะแรงงานผ่านกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนไปพร้อมกัน แนวทางดังกล่าวจึงเป็นการเปิดมุมมองใหม่ในการออกแบบนโยบายสาธารณะที่ขับเคลื่อนผู้สูงวัยในฐานะพลังทางเศรษฐกิจ และเปลี่ยนเมืองชายแดนให้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เมืองชายแดน, สังคมสูงวัย, เศรษฐกิจสีเงิน, เศรษฐกิจการดูแล, เมืองแห่งการเรียนรู้, ประจวบคีรีขันธ์

* บทความวิชาการ, 2569

¹ นักวิชาการอิสระ, E-mail: misterorb007@gmail.com

Border Cities as Learning Economic Corridors for an Aging Society: A Case Study of Prachuap Khiri Khan Province*

Supreecha Hiranburana¹

(Received: February 28, 2026; Revised: May 26, 2026; Accepted: June 9, 2026)

Abstract

This academic article aims to propose a development framework for border areas to accommodate demographic dynamics and new economic models. Utilizing a conceptual analysis approach, this study synthesizes four core conceptual pillars: the silver economy, the care economy, human security, and learning cities, alongside an in-depth contextual analysis of the study area. The analysis reveals that amidst the global transition toward a complete aged society, international retirement migration, cross-border labor mobility, and climate change pressures, border towns are no longer merely transit zones, but strategic areas capable of systemic redesign.

Conceptual insights indicate that Prachuap Khiri Khan, a border province with high potential in wellness tourism and historical assets, is highly suitable for transformation into a learning economic corridor. Integrating migrant workers into the care economy and upgrading their skills through learning city mechanisms can simultaneously generate economic value, reduce inequality, and enhance stability and security in border regions. This approach opens new horizons for public policy design that empowers older adults as an economic force and transforms border towns into strategic infrastructure for sustainable development.

Keywords: Border City, Ageing Society, Silver Economy, Care Economy, Learning City, Prachuap Khiri Khan

* Academic Article, 2026

¹ Independent scholar, E-mail: misterorb007@gmail.com

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โครงสร้างประชากรโลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคสังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วและลึกซึ้งกว่าช่วงเวลาใดในประวัติศาสตร์ รายงานขององค์การสหประชาชาติระบุว่า ภายในปี ค.ศ. 2050 ประชากรโลกที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะมีจำนวนมากกว่า 2 พันล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (United Nations, 2023) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อโครงสร้างต่อระบบแรงงาน การคลัง สาธารณะ ระบบสาธารณสุข และรูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีนัยสำคัญ แนวคิดการสูงวัยอย่างมีสุขภาพ (Healthy Ageing) ขององค์การอนามัยโลกชี้ให้เห็นว่า การรับมือกับสังคมสูงวัยจำเป็นต้องอาศัยการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยอย่างรอบด้าน (World Health Organization, 2020)

นอกจากมิถิภายในประเทศแล้ว ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นเพื่อการเกษียณอายุระหว่างประเทศ (International retirement migration) กำลังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สูงวัยจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วจำนวนมากเลือกย้ายถิ่นฐานไปยังภูมิภาคที่มีค่าครองชีพเหมาะสม ระบบบริการสุขภาพมีคุณภาพ และมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตระยะยาว ปรากฏการณ์นี้ก่อให้เกิดรูปแบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า เศรษฐกิจสีเงิน (Silver Economy) ซึ่งเปลี่ยนมุมมองต่อผู้สูงวัยจากเดิมที่เคยถูกมองว่าเป็นภาระทางสังคม ให้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญในตลาดบริการ สุขภาพ การท่องเที่ยว และนวัตกรรมรูปแบบใหม่ (OECD, 2018)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super-Aged Society) ท่ามกลางภาวะขาดแคลนแรงงานในภาคบริการและการดูแลผู้สูงวัย (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) ความท้าทายนี้ทำให้ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องพึ่งพาและยกระดับการบริหาร จัดการแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยปรับกรอบนโยบายจากการมองแรงงานข้ามชาติในมิติความมั่นคงแบบดั้งเดิม ไปสู่การพัฒนาในฐานะทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพในระบบเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) ยิ่งไปกว่านั้น บริบทภูมิรัฐศาสตร์ชายแดนชายฝั่งทะเลยังต้องเผชิญแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ทั้งปัญหาการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลและภัยพิบัติทางธรรมชาติ เมืองชายแดนในลักษณะดังกล่าวจึงต้องเร่งออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาที่บูรณาการมิติสิ่งแวดล้อมเข้ากับเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

ภายใต้บริบทโลกและระดับชาติอันซับซ้อนข้างต้น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ปรากฏขึ้นในฐานะพื้นที่ศึกษาที่มีความโดดเด่นและมีนัยสำคัญเชิงยุทธศาสตร์เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ชายแดนอื่น แม้ประเทศไทยจะมีจังหวัดชายแดนหลายแห่ง เช่น ตรัง หนอง หรือสงขลา ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านการค้าชายแดนและการขนส่งข้ามพรมแดนเป็นหลัก แต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีลักษณะเฉพาะที่เป็นทั้งเมืองชายแดนเชื่อมต่อกับภาคตะวันออกของเมียนมาผ่านจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร และเป็นเมืองท่องเที่ยวชายทะเล

ที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ ข้อมูลเชิงประจักษ์จาก รายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (Prachuap Khiri Khan Provincial Statistical Office, 2024) ระบุว่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีสัดส่วนประชากรผู้สูงวัยสูงถึงร้อยละ 22.4 ซึ่งก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว อีกทั้งยังมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้พำนักระยะยาว (Long-stay) สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่จังหวัดมากกว่า 30,000 ล้านบาทต่อปี (Tourism Authority of Thailand, 2023) ในด้านกำลังแรงงาน สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว (Office of Foreign Workers Administration, 2024) รายงานว่ามีแรงงานข้ามชาติได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือในพื้นที่มากกว่า 35,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในภาคเกษตรกรรม แปรรูปสัตว์น้ำ และภาคบริการ

นอกจากนี้ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังมีทุนทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และธรรมชาติที่เด่นชัด เช่น อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญในการพัฒนาไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ตามกรอบแนวคิดขององค์การยูเนสโก ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความยั่งยืน (UNESCO, 2558) ลักษณะพหุมิติดังกล่าวทำให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีความพร้อมในการเป็นพื้นที่ต้นแบบในการบูรณาการโอกาสทางเศรษฐกิจสีเขียวและการจัดการความท้าทายชายแดนเข้าด้วยกัน

การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในฐานะระเบียงเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ (Learning Economic Corridor) ที่ขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผ่านการบูรณาการสี่แกนแนวคิดหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจสีเขียวและเศรษฐกิจการดูแล สุขภาวะและความมั่นคงของมนุษย์ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ผ่านการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเชิงทฤษฎี ร่วมกับการวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อมุ่งเปลี่ยนสถานะของเมืองชายแดนจากพื้นที่ความเปราะบาง ไปสู่พื้นที่ยุทธศาสตร์ของคุณภาพชีวิตที่สามารถรองรับพลวัตของสังคมสูงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

รากฐานแนวคิดและนวัตกรรมเชิงทฤษฎีเพื่อการพัฒนาเมืองชายแดน

การขับเคลื่อนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สู่ระเบียงเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกรอบการพัฒนาจากแนวคิดเชิงพื้นที่แบบแยกส่วน ไปสู่การสังเคราะห์กระบวนทัศน์แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ แกนกลางสำคัญของการปรับกระบวนทัศน์คือการผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Silver Economy) และเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) โดยมองผู้สูงวัยในฐานะทุนมนุษย์และทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ มากกว่าการเป็นภาระงบประมาณหรือภาระครอบครัวความมโนทัศน์ดั้งเดิม (Department of Foreign Trade, 2023; European Commission, 2018)

แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการขายตลาดสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุ ทว่าครอบคลุมถึงการปรับโครงสร้างการผลิต การบริการสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และอุตสาหกรรม

การดูแลระยะยาว ซึ่งสามารถกลายเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ ในระดับสากล กรอบการสูงวัยอย่างมีพลัง (Active Ageing) ที่พัฒนาโดยองค์การอนามัยโลก ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงวัยเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Health Organization, 2002) เมื่อแนวคิดดังกล่าวถูกนำมาปรับใช้ในบริบทเมืองชายแดน จึงเปิดพื้นที่เชิงนโยบายใหม่ในการพัฒนาเมืองให้เป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ และเศรษฐกิจการดูแลที่เชื่อมโยงข้ามพรมแดน

การบูรณาการทางเศรษฐกิจต้องสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาเมืองเพื่อสังคมสูงวัย (Aging Urbanism) ซึ่งเน้นการออกแบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของประชากรทุกช่วงวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ทั้งในมิติการเข้าถึงระบบคมนาคม พื้นที่สาธารณะ บริการสาธารณสุข และเทคโนโลยีดิจิทัล (Buffel, Phillipson, & Scharf, 2012) การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะช่วยยกระดับพื้นที่ชายแดนจากการเป็นทางผ่านของกิจกรรมเศรษฐกิจ ไปสู่การเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงคุณภาพชีวิตที่รองรับการอยู่อาศัยระยะยาวและการเคลื่อนย้ายประชากรอย่างมีศักดิ์ศรี

ในมิติของความมั่นคง การพัฒนาเมืองชายแดนไม่อาจละเลยบริบทความผันผวนตามแนวชายแดน ไทย-เมียนมา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อเสถียรภาพแรงงาน การค้า และห่วงโซ่อุปทานระดับพื้นที่ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) ยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงจำเป็นต้องยึดโยงกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่ได้รับการผลักดันในเวทีระหว่างประเทศโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme, 1994) แนวคิดนี้มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ จากความกลัวและความขาดแคลน โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ อาหาร สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคลมากกว่าการมุ่งเน้นความมั่นคงของรัฐในรูปแบบเดิม การนำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาเป็นฐานคิดในพื้นที่ชายแดน ช่วยให้สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ การจัดสวัสดิการสังคม และการลดความเปราะบางของประชากรกลุ่มต่างๆ ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงใหม่

ท่ามกลางความท้าทายทั้งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล การนำกรอบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City Framework) มาใช้เป็นกลไกเชิงสถาบันในการพัฒนาทุนมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่ง กรอบดังกล่าวซึ่งได้รับการพัฒนาโดยองค์การยูเนสโก เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะใหม่ (Reskilling) และการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม (UNESCO, 2558) เมื่อนำมาประยุกต์ในบริบทชายแดน กลไกนี้จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่แรงงานข้ามชาติ คนไทยพลัดถิ่น และประชากรกลุ่มเปราะบาง ผ่านกระบวนการยกระดับทักษะแรงงานและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้เป็นอย่างดี

นวัตกรรมเชิงทฤษฎีเพื่อการพัฒนาเมืองชายแดนในลักษณะนี้ จึงไม่ได้อยู่ที่การเสนอแนวคิดใหม่ โดยลำพัง แต่อยู่ที่การสังเคราะห์เชื่อมโยงแนวคิดเศรษฐกิจสีเงิน เศรษฐกิจการค้าดูแล แนวคิดเมืองเพื่อสังคม สูงวัย ความมั่นคงของมนุษย์ และเมืองแห่งการเรียนรู้ เข้าไว้ในกรอบการวิเคราะห์เดียวกันอย่างเป็นพลวัต กรอบบูรณาการดังกล่าวช่วยเปลี่ยนมุมมองต่อเมืองชายแดนจากเดิมที่เป็นพื้นที่ชายขอบอันเปราะบางของรัฐ ให้กลายเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของการสร้างมูลค่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการยกระดับคุณภาพชีวิตในระดับ ภูมิภาค อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

การวิเคราะห์เชิงบูรณาการ: พหุมิติแห่งการพัฒนาบนฐานระเบียบเศรษฐกิจการเรียนรู้

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำเป็นต้อง ก้าวพ้นการมองสังคมสูงวัยเพียงมิติสุขภาพ ไปสู่วิเคราะห์เชิงบูรณาการผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจ ความมั่นคง มนุษย์ สังเวดล้อม และระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเชื่อมโยงกันเป็นพลวัต โดยสามารถจัดวางแนวทาง การวิเคราะห์ผ่าน 4 แกนหลัก ดังต่อไปนี้

1. พลวัตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการดูแล (Silver & Care Economy)

โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่พึ่งพาภาคบริการและการท่องเที่ยวในสัดส่วนสูง ถือเป็นทุนเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสีเงิน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2024) เนื่องจากประเทศไทยกลายเป็นจุดหมายสำคัญของการย้ายถิ่นเพื่อการ เกษียณอายุในระดับภูมิภาค แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานเศรษฐกิจสีเงินของคณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission, 2018) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจได้ หากมีระบบสนับสนุนด้านบริการสุขภาพและการดูแลที่มีคุณภาพ ความท้าทายสำคัญใน ปัจจุบันคือปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคบริการและภาคการดูแลซึ่งเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง (Office of Foreign Workers Administration, 2024)

เมื่อพิจารณาบริบทพื้นที่ที่มีแรงงานข้ามชาติจากเมียนมาพำนักอยู่จำนวนมาก การยกระดับ แรงงานกลุ่มนี้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการค้าดูแลผ่านการฝึกอบรมทักษะการบริการ การดูแลผู้สูงอายุ และ การบริการสุขภาพชุมชน จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างทั้งความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม (Department of Foreign Trade, 2023) การเชื่อมโยงเศรษฐกิจสีเงินกับเศรษฐกิจการค้าดูแลในลักษณะนี้ จึงไม่ใช่เพียงการขยายตลาดสินค้าและบริการ ทว่าเป็นการปรับโครงสร้างแรงงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่าน เชิงประชากรอย่างยั่งยืน

2. สุขภาวะและการบริหารจัดการความมั่นคงของมนุษย์ (Well-being & Human Security)

ในมิติสุขภาวะ พื้นที่ชายแดนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องเผชิญกับความท้าทายจากประชากรแฝง การย้ายถิ่น และความผันผวนจากสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้าน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) การพัฒนาเมืองสุขภาพจึงไม่อาจจำกัดอยู่ที่โครงสร้างพื้นฐาน ด้านการแพทย์เท่านั้น แต่ต้องตั้งอยู่บนฐานแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่เน้นความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สุขภาพ และสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล (United Nations Development Programme, 1994)

การจัดการสิทธิสถานะบุคคล การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ และการควบคุมโรคในชุมชน แรงงานข้ามชาติ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธศาสตร์เมืองสุขภาพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากประชากรกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานเหล่านี้ได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางสาธารณสุขโดยรวม และลดทอนความเชื่อมั่นของผู้สูงวัยชาวไทยรวมถึงชาวต่างชาติที่เข้ามาพำนักระยะยาว การบริหารจัดการสุขภาพในพื้นที่ชายแดนจึงมีสถานะเป็นทั้งนโยบายสาธารณสุขและยุทธศาสตร์ความมั่นคงในเวลาเดียวกัน

3. การปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmental Resilience)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในฐานะเมืองชายฝั่งทะเลที่มีแนวชายฝั่งยาวเหยียด มีความเปราะบางต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสูง ทั้งปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ความแปรปรวนของปริมาณน้ำจืด และผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานทางธรรมชาติเหล่านี้คือฐานทรัพยากรที่รองรับเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้พำนักระยะยาว การพัฒนาเป็นระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้จึงต้องผนวกหลักการสิ่งแวดล้อมเชิงรุกเข้าไปในโครงสร้างยุทธศาสตร์อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน

นอกจากข้อมูลความเสี่ยงแล้ว พื้นที่ที่ยังมีตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น โครงการซังห้วยมันตามพระราชดำริ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการบูรณาการบริหารจัดการดิน น้ำ และการเกษตรแบบสมดุล การประยุกต์บทเรียนจากการจัดการเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวมาสู่ระดับเมือง ร่วมกับการวางแผนเมืองชายฝั่งที่ยืดหยุ่น จะช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อมและยกระดับขีดความสามารถในการรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจสีเขียวควบคู่ไปกับเศรษฐกิจสีเงินได้อย่างมั่นคง

4. เมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Learning Corridor & Lifelong Learning)

การเปลี่ยนสถานะจากเมืองทางผ่านสู่ระเบียบแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้ทุนทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นฐานรากในการพัฒนาทุนมนุษย์ ตัวอย่างสำคัญคือ อุทยานวิทยาศาสตร์ พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ ซึ่งสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ขององค์การยูเนสโกเน้นการสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ครอบคลุมคนทุกกลุ่มวัย (UNESCO, 2558)

การส่งเสริมกระบวนการยกระดับทักษะและการปรับเปลี่ยนทักษะ (Reskilling and Upskilling) ให้แก่แรงงานข้ามชาติ ผู้สูงวัยที่ยังมีศักยภาพ และแรงงานท้องถิ่น จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระเบียบเศรษฐกิจนี้ การพัฒนาทักษะไม่เพียงแต่เตรียมความพร้อมประชากรเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัลและเศรษฐกิจฐานความรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างเสริมความเท่าเทียมและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนอย่างมีสันติสุข

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ชายแดน

ที่มา: ปรับปรุงโดยผู้เขียน โดยใช้ Gemini ช่วยจัดรูปแบบภาพ, 2569.

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเมืองชายแดนแบบเดิมกับระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้

มิติ	มิติ เมืองชายแดนแบบเดิม	ระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้
บทบาทของเมือง	พื้นที่, ทางผ่าน, จุดผ่านแดน	พื้นที่อยู่อาศัยระยะยาว, ศูนย์บริการ
ผู้สูงวัย	ภาระทางสังคม	พลังทางเศรษฐกิจ, ทุนมนุษย์
แรงงานข้ามชาติ	ด้านความมั่นคง	ทุนมนุษย์ของเศรษฐกิจการดูแล
การเรียนรู้	ไม่ใช่ยุทธศาสตร์หลัก	กลไกกลางของการพัฒนา
สิ่งแวดล้อม	ถูกมองว่าเป็นอุปสรรค	โครงสร้างพื้นฐานของการดำรงชีวิต

สังเคราะห์เชิงบูรณาการ

แกนหลักของการพัฒนาทั้งสี่ด้าน อันประกอบด้วย เศรษฐกิจสีเขียวและเศรษฐกิจการดูแล สุขภาวะและความมั่นคงของมนุษย์ การปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม และเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต่างไม่ได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน ทว่ามีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในลักษณะระบบนิเวศการพัฒนาที่มีปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและช่วยเสริมแรงซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ

มิติเศรษฐกิจสีเขียวไม่อาจเติบโตได้อย่างมั่นคงหากปราศจากฐานกำลังแรงงานที่มีทักษะและระบบหลักประกันสุขภาวะที่ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มในพื้นที่ ในขณะที่ความมั่นคงของมนุษย์และการจัดสวัสดิการสังคมในเมืองชายแดนชายฝั่งทะเล ย่อมต้องพึ่งพาการบริหารจัดการฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อลดความเปราะบางจากภัยพิบัติ โดยมีกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ทำหน้าที่เป็น

พื้นที่เฟื่องกลางในการยกระดับทุนมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และสร้างขีดความสามารถในการปรับตัวให้แก่ประชากรทุกกลุ่มวัยและทุกชาติพันธุ์

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงไม่ใช่เพียงแผนงานรองรับเศรษฐกิจรูปแบบใหม่เท่านั้น หากเป็นกรอบการพัฒนาเชิงบูรณาการที่หลอมรวมมิติเศรษฐกิจ การจัดการแรงงานข้ามชาติ การสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และการศึกษาเข้าไว้ในโครงสร้างนโยบายเดียวกัน เพื่อสร้างเสถียรภาพ ความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนความยั่งยืนของเมืองชายแดนในระยะยาวอย่างแท้จริง

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเมืองชายแดนที่ยั่งยืน

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำเป็นต้องแปรเปลี่ยนกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติในระดับนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถจัดลำดับความสำคัญ ความเป็นไปได้ อุปสรรคสำคัญ และหน่วยงานรับผิดชอบหลักในแต่ละมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ได้ดังนี้

1. มาตรการเร่งด่วน (ระยะ 1–2 ปี): การจัดตั้งศูนย์ทดสอบทักษะและฝึกอบรมแรงงานนอกระบบ

การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจการดูแลจำเป็นต้องมีมาตรฐานวิชาชีพและระบบรับรองทักษะแรงงานที่มีความชัดเจน เพื่อรองรับความต้องการการบริบาลผู้สูงวัยชาวไทยและชาวต่างชาติที่พำนักระยะยาว ยุทธศาสตร์นี้มีความเป็นไปได้สูงเนื่องจากใช้กลไกสถาบันการศึกษาและศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เป็นฐานในการขับเคลื่อน

- ข้อจำกัดและอุปสรรคสำคัญ: กฎระเบียบของกระทรวงแรงงานที่ยังไม่รองรับใบอนุญาตทำงานเฉพาะทางด้านการบริบาลสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มไร้ฝีมือ (Low-skilled) รวมถึงอุปสรรคด้านภาษาในการสื่อสารและการทดสอบมาตรฐาน

- แนวทางขับเคลื่อน: พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นร่วมกับการใช้เครื่องมือประเมินเชิงปฏิบัติการที่ไม่เน้นทักษะภาษาขั้นสูงในระยะแรก

- หน่วยงานรับผิดชอบหลัก: กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ (เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์หัวหิน) กระทรวงสาธารณสุข และภาคเอกชนผู้ประกอบการธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ

2. มาตรการระยะสั้นถึงระยะกลาง (ระยะ 2–3 ปี): การพัฒนานวัตกรรมสิทธิประโยชน์เพื่อดึงดูดเศรษฐกิจสีเขียว

การยกระดับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เป็นจุดหมายปลายทางของการย้ายถิ่นเพื่อการเกษียณ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะ ต้องอาศัยมาตรการจูงใจเชิงนโยบายที่เอื้อต่อการพำนักระยะยาว เช่น มาตรการสิทธิประโยชน์ทางภาษี การอำนวยความสะดวกด้านวีซ่าพำนักระยะยาว (Long-Stay Visa) ที่เชื่อมโยงกับ

ประกันสุขภาพท้องถิ่น และการสร้างแพ็คเกจสิทธิประโยชน์ร่วมกับผู้ประกอบการในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดวงจรเศรษฐกิจหมุนเวียนและการลงทุนทางสังคมในระดับท้องถิ่น

- ข้อจำกัดและอุปสรรคสำคัญ: ความล่าช้าในการบูรณาการฐานข้อมูลระเบียบบริการสุขภาพระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ตลอดจนข้อกำหนดการถือครองที่อยู่อาศัยและการทำประกันภัยของผู้สูงอายุชาวต่างชาติที่มีความเข้มงวด

- แนวทางขับเคลื่อน: นำร่องมาตรการสิทธิประโยชน์เฉพาะเขตพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพ

- หน่วยงานรับผิดชอบหลัก: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. มาตรการระยะกลาง (ระยะ 3–5 ปี): การสร้างพื้นที่การเรียนรู้พหุวัฒนธรรม

การพัฒนาเมืองชายแดนที่ยั่งยืนจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างกลุ่มประชากรที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มคนไทยดั้งเดิม คนไทยพลัดถิ่น และแรงงานข้ามชาติ เพื่อลดอคติและความตึงเครียดทางสังคมในระยะยาว โดยการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมและสถาบันเดิมในพื้นที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน และโรงเรียนท้องถิ่น มาออกแบบเป็นพื้นที่กิจกรรมและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกัน

- ข้อจำกัดและอุปสรรคสำคัญ: ข้อจำกัดด้านงบประมาณต่อเนื่องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และทัศนคติด้านความมั่นคงแบบดั้งเดิมของชุมชนบางส่วนที่ยังคงมองแรงงานข้ามชาติเป็นกลุ่มแยกส่วน

- แนวทางขับเคลื่อน: ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อลดช่องว่างทางวัฒนธรรม

- หน่วยงานรับผิดชอบหลัก: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในพื้นที่

4. มาตรการระยะยาว (ระยะ 5 ปีขึ้นไป): การยกระดับจุดผ่อนปรนพิเศษด้านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนถาวรเชิงยุทธศาสตร์

ด่านสิงขรควรได้รับการพัฒนาให้ทำหน้าที่เป็นประตูเศรษฐกิจและสุขภาพ ที่เอื้อต่อการไหลเวียนของสินค้า บริการสุขภาพ และการเคลื่อนย้ายบุคลากรทางการแพทย์อย่างเป็นระบบ โดยปรับเปลี่ยนจากจุดผ่านแดนทางการค้าแบบเดิมสู่การเป็นโครงสร้างพื้นฐานยุทธศาสตร์ของระเบียงเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ มาตรการนี้ต้องการการบูรณาการแผนพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนเข้ากับแผนการจัดการสิทธิสถานะบุคคล และแรงงานข้ามชาติให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความคล่องตัวทางเศรษฐกิจกับเสถียรภาพด้านความมั่นคง

- ข้อจำกัดและอุปสรรคสำคัญ: ปัญหาความผันผวนจากสถานการณ์ความไม่สงบและการสู้รบภายในประเทศพม่า ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความปลอดภัยตามแนวชายแดน รวมถึงข้อพิพาทเรื่องเขตแดน

ที่ยังไม่เสร็จสิ้น ทำให้การประกาศเป็นจุดผ่านแดนถาวรจากรัฐบาลส่วนกลางยังไม่สามารถดำเนินการได้ในระยะอันใกล้

- แนวทางขับเคลื่อน: ในระหว่างที่รอการยกระดับอย่างเป็นทางการ ควรเน้นการผ่อนปรนและการจัดทำข้อตกลงพื้นที่คู่ขนาน (Twin Cities) ในมิติสาธารณสุขและการศึกษาชายแดนเป็นการเฉพาะส่วนก่อน
- หน่วยงานรับผิดชอบหลัก: สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และกองกำลังสุรสีห์

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเมืองชายแดนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้สะท้อนความจำเป็นของการปรับกระบวนการพัฒนาแบบแยกส่วนไปสู่การบูรณาการเชิงระบบที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจการค้า ความมั่นคงของมนุษย์ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นพลวัต การรับมือกับสังคมสูงวัยในบริบทเมืองชายแดนจึงไม่ใช่เพียงการขยายบริการสุขภาพหรือการจัดสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม ทว่าเป็นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจแรงงาน สถาบัน และพื้นที่เมือง เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านเชิงประชากรในระยะยาวอย่างสมดุล

ข้อค้นพบเชิงสังเคราะห์ชี้ว่า เมืองชายแดนสามารถยกระดับบทบาทจากพื้นที่ทางผ่านสู่พื้นที่ยุทธศาสตร์ได้ หากได้รับการออกแบบให้เป็นระบบนิเวศการพัฒนาที่เชื่อมโยงแรงงานข้ามชาติ ผู้สูงวัย ภาคธุรกิจ และสถาบันการศึกษาเข้าไว้ในโครงสร้างเดียวกัน ภายใต้กรอบดังกล่าว เศรษฐกิจการค้าทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการจับคู่ระหว่างอุปสงค์ของสังคมสูงวัยกับอุปทานด้านแรงงาน ในขณะที่เมืองแห่งการเรียนรู้ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงสถาบันในการยกระดับทักษะและการปรับเปลี่ยนทักษะแรงงานเพื่อสร้างความสามารถในการปรับตัวของประชากรทุกกลุ่ม การพัฒนาในลักษณะนี้ไม่ได้สร้างเพียงมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ความเชื่อมั่นทางสังคม และเสถียรภาพเชิงโครงสร้างของพื้นที่ชายแดน

นอกจากนี้ การบูรณาการทั้งสี่แกนหลักยังช่วยลดความเปราะบางจากปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นความผันผวนทางเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นจากสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้าน หรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เมืองที่มีระบบการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและมีกำลังแรงงานที่ได้รับการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ย่อมมีศักยภาพในการปรับตัวสูงกว่าเมืองที่พึ่งพาโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเดิม การพัฒนาเมืองชายแดนจึงควรได้รับการมองในฐานะกระบวนการสร้างความสามารถในการฟื้นตัวและปรับตัวควบคู่ไปกับการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

ในเชิงยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนนโยบายควรมุ่งสร้างกลไกบูรณาการข้ามหน่วยงานทั้งในระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ เพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาเมืองชายแดนอย่างมีเอกภาพและลดความซ้ำซ้อนของโครงการต่างๆ แผนแม่บทในระดับจังหวัดควรเชื่อมโยงเศรษฐกิจสีเขียวเข้ากับระบบการค้า การพัฒนาทักษะแรงงาน และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายเชิงระยะยาวในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย

การพัฒนาแบบจำลองกลางด้านแรงงาน สุขภาวะ และการเรียนรู้ในระดับจังหวัด จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ และช่วยให้สามารถประเมินผลกระทบของมาตรการต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนท้องถิ่นในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและความยั่งยืน ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจแห่งการเรียนรู้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงพื้นที่หรือยุทธศาสตร์เฉพาะถิ่น แต่เป็นกรอบการพัฒนาเชิงบูรณาการที่มีศักยภาพในการต่อยอดและขยายผลสู่เมืองชายแดนอื่นของประเทศไทยได้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดนี้เสนอให้มองเมืองชายแดนในฐานะโครงสร้างพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนผ่านเชิงประชากร เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการจัดวางกลไกเชื่อมโยงระหว่างภาคเศรษฐกิจ ระบบการดูแล สุขภาวะของประชากร การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้อยู่ในสถาปัตยกรรมการพัฒนาเดียวกัน การผสานองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกันไม่เพียงแต่สร้างความต่อเนื่องเชิงนโยบาย แต่ยังสร้างความสอดคล้องประสานเชิงโครงสร้างระหว่างอุปสงค์และอุปทานในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยมีเศรษฐกิจสีเขียวและเศรษฐกิจการดูแลช่วยขยายฐานรายได้และสร้างงานที่มีคุณค่า ระบบสุขภาพและความมั่นคงของมนุษย์ช่วยลดความเปราะบางของประชากรกลุ่มเสี่ยง เมืองแห่งการเรียนรู้ทำหน้าที่เสริมสร้างทุนมนุษย์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนช่วยค้ำจุนทรัพยากรที่เป็นฐานของคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจท้องถิ่นในระยะยาว เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกัน เมืองชายแดนจะสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเดิมและสร้างพลวัตการพัฒนาที่มั่นคงต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 แบบจำลองการบูรณาการเศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจการดูแล และเมืองแห่งการเรียนรู้

ที่มา: ปรับปรุงโดยผู้เขียน โดยใช้ Gemini ช่วยจัดรูปแบบภาพ, 2569.

ท้ายที่สุด การพัฒนาเมืองชายแดนที่ยั่งยืนไม่อาจตั้งอยู่บนมิติทางเศรษฐกิจเพียงลำพัง หากต้องตั้งอยู่บนฐานของความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตของประชากร และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม เมืองชายแดนในบริบทสังคมสูงวัยจึงต้องถูกออกแบบใหม่ให้เป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับพลวัตของการย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงเชิงประชากร และความผันผวนของบริบทโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจการดูแลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงไม่ใช่เพียงมาตรการเสริม หากเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเมืองในระยะยาว

การบูรณาการแรงงานข้ามชาติ ผู้สูงวัย ภาคธุรกิจ และสถาบันการศึกษาเข้าไว้ในระบบนิเวศการพัฒนาเดียวกัน ช่วยสร้างวงจรเกื้อหนุนที่เชื่อมโยงอุปสงค์และอุปทานทางเศรษฐกิจเข้ากับระบบสวัสดิการและการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง เมืองแห่งการเรียนรู้ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวของประชากรทุกกลุ่ม ขณะที่เศรษฐกิจการดูแลช่วยยกระดับคุณภาพการจ้างงานและสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงบริการในพื้นที่ชายแดน เมื่อผสมผสานกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เมืองชายแดนย่อมมีศักยภาพในการรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตและการอนุรักษ์

ภายใต้กรอบดังกล่าว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถเปลี่ยนบทบาทจากเมืองทางผ่านสู่พื้นที่ยุทธศาสตร์แห่งการสร้างคุณค่าที่ผสมผสานเศรษฐกิจฐานความรู้ เศรษฐกิจสีเขียว และระบบการดูแลเข้าไว้ในโครงสร้างเดียวกัน เมืองชายแดนจึงไม่ใช่พื้นที่ชายขอบ ทว่าเป็นพื้นที่นาร่องของการออกแบบนโยบายสาธารณะรูปแบบใหม่ที่ตอบสนองต่อสังคมสูงวัยและโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในระยะยาวแนวทางดังกล่าวสามารถขยายผลไปสู่เมืองชายแดนอื่นของประเทศและต่อยอดสู่ระดับภูมิภาคในฐานะต้นแบบของการพัฒนาเมืองที่ผสมผสานความมั่นคง สุขภาวะ ความสามารถในการแข่งขัน และความยั่งยืนเข้าไว้ด้วยกันอย่างสมดุล อันจะนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพทั้งในระดับจังหวัด ระดับชาติ และระดับภูมิภาคอย่างยั่งยืน

ข้อจำกัดในการศึกษา

การวิเคราะห์เชิงแนวคิดในการศึกษานี้มีข้อจำกัดสำคัญเนื่องจากการพัฒนาแบบจำลองเชิงทฤษฎีบนฐานข้อมูลทุติยภูมิและบริบทเชิงพื้นที่เฉพาะของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและทุนทางสังคมเดิม รูปแบบความเชื่อมโยงของระบบนิเวศการพัฒนาที่นำเสนอในบทความนี้จึงอาจมีข้อจำกัดในการนำไปเปรียบเทียบหรือประยุกต์ใช้กับจังหวัดชายแดนอื่นที่มีบริบททางเศรษฐกิจต่างออกไป เช่น เมืองชายแดนที่พึ่งพาการขนส่งสินค้าอุตสาหกรรมหรือการค้าพรมแดนแบบดั้งเดิมเป็นหลัก นอกจากนี้ ความผันผวนของสถานการณ์การเมืองและความมั่นคงภายในของประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของส่วนกลาง ย่อมเป็นปัจจัยภายนอกที่ควบคุมได้ยาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติและกรอบเวลาของข้อเสนอเชิงนโยบายบางประการ การนำแบบจำลองนี้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาสำรวจ

ข้อมูลปฐมภูมิเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะหน้าที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- Buffel, T., Phillipson, C., & Scharf, T. (2012). Ageing in Urban Environments: Developing Age-Friendly Cities. *Critical Social Policy*, 32(4), 597–617. <https://doi.org/10.1177/0261018312444415>
- Department of Foreign Trade. (2023). *Thailand's Silver Economy Trend Report*. Ministry of Commerce.
- European Commission. (2018). *The Silver Economy: Final Report*. European Union.
- OECD. (2018). *The Silver Economy as a Pathway for Growth: Insights from the OECD-GCOA Expert Consultation*. OECD Publishing.
- Office of Foreign Workers Administration. (2024). *Statistics on the Number of Foreign Workers with Active Work Permits Nationwide*. Department of Employment, Ministry of Labour.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *Social Status Report of Thailand: Demographic Structural Changes and Labor Trends*. NESDC.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2024). *Thai Economic and Social Conditions Report*. NESDC.
- Prachuap Khiri Khan Provincial Statistical Office. (2024). *Annual Statistical Report 2024: Demographic Data and Social Structure*. Prachuap Khiri Khan Provincial Statistical Office.
- Tourism Authority of Thailand. (2023). *Report on Tourist Statistics and Tourism Revenue of Prachuap Khiri Khan Province for the Year 2023*. Tourism Authority of Thailand, Prachuap Khiri Khan Office.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2015). *UNESCO Global Network of Learning Cities: Guiding Documents*. UNESCO.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2023). *World Population Ageing 2023: Challenges and Opportunities of Population Ageing in the Context of the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations.
- United Nations Development Programme. (1994). *Human Development Report 1994: New dimensions of human security*. Oxford University Press.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework (No. WHO/NMH/NPH/02.8)*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2020). *Decade of Healthy Ageing: Baseline Report*. World Health Organization.
